

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінанси
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ” _ 20 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності Фінанси і кредит
(шифр та найменування спеціальності)

на тему: «Система доходів Державного бюджету України: стан формування та
напрями удосконалення»

Виконавець:

Студент ЦВФН факультету

Філіпова Анна Олександрівна -
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Коцюрубенко Ганна Миколаївна _
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	
1.1 Економічна сутність та роль державного бюджету.....	6
1.2. Методи формування доходів Державного бюджету.....	13
1.3 Класифікація доходів державного бюджету: законодавчий аспект.....	18
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У 2016-2018 РР.	
2.1. Стан та джерела формування доходів Державного бюджету України у 2016-2018 рр.....	24
2.2. Моніторинг податкових надходжень як основного джерела доходів Державного бюджету України у 2015-2018 рр.....	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	
3.1 Досвід зарубіжних країн планування та виконання дохідної частини Державного бюджету.....	43
3.2 Шляхи та резерви зростання дохідної частини Державного бюджету України.....	57
ВИСНОВКИ.....	70
Список використаних джерел.....	73
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Державний бюджет- це одна із головних складових фінансової системи будь-якої держави. Він має вплив на всі процеси в економічній та соціальній сферах суспільства. Бюджет фактично забезпечує існування держави, її економічний і культурний розвиток, соціальний захист населення. З допомогою бюджету держава спрямовує кошти для фінансування важливих напрямків господарства, соціального розвитку, створює заходи для збільшення грошових надходжень до державного бюджету та бюджетів місцевого рівня, а також економного та цільового витрачання державних коштів.

Державні доходи визначають соціально-економічний рівень розвитку регіонів та країни, а також фінансову підтримку населення. Дивлячись на це, головні завдання держави це збалансування її надходжень з видатками. Так як значне перевищення видатків над доходами призводить до економічної кризи, зростання державного боргу, дефіциту бюджету тощо. Складність економічних відносин, що мають місце у процесі бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку, потребує більш детального вивчення характеру та напрямів таких відносин. Бюджет держави як система складових прямо чи опосередковано має вплив на всі процеси, які відбуваються у економічній і соціальній сферах суспільства.

Специфіка надходжень до бюджету полягає у тому, що правильне та раціональне їх формування, організація та використання призводять до зростання ефективності соціально-економічного розвитку країни та подальшу його стабілізацію. Сьогодні в сучасних економічних реаліях проблеми формування достатнього розміру доходів бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої уваги. Недоліки законодавства, превалювання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці ускладнюють наповнення бюджету.

Теоретичну основу дослідження проблем функціонування державних фінансів, а також формування дохідної бази державного бюджету становлять наукові праці вітчизняних науковців Андрущенка В. Л., Базилевича В. Д., Буковинського С. А.,

Василика О. Д., Гесця В. М., Дем'янишина В. Г., Кириленко О. П., Лободіної З. М., Лютого В. А., Луїної І. О., Огня Ц. Г., Павлюк К. В., Суторміної А. М., Тулай О. І., Юрія С. І. та ін.

Через Державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної зовнішньої і внутрішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з урахуванням довгострокових цілей країни. Зростання асигнувань з Державного бюджету сприяє збільшенню сукупного попиту в економіці і, відповідно, зростання випуску продукції і зайнятості населення. У свою чергу, можливість утримувати соціальну сферу, забезпечувати певні соціальні гарантії людям залежить від рівня надходжень до бюджету.

Тому актуальним є дослідження методів, видів і джерел формування доходів державного бюджету, що слугуватиме теоретичним фундаментом для вироблення практичних рекомендацій щодо їх збільшення та раціонального використання.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів процесу формування доходної частини Державного бюджету України та обґрунтування можливих шляхів їх підвищення.

Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- Дослідити економічну сутність та роль бюджету;
- Узагальнити методи формування доходів бюджету та розглянути класифікацію доходів Державного бюджету;
- Виявити тенденції формування та виконання доходної частини Державного бюджету України;
- Вивчити досвід зарубіжних країн щодо планування та виконання доходної частини державного бюджету;
- Обґрунтувати шляхи та резерви зростання доходної частини Державного бюджету України.

Об'єктом дослідження є процес планування та формування централізованого фонду грошових коштів країни.

Предметом дослідження виступають економічні відносини, які виникають в процесі планування та формування дохідної частини Державного бюджету України.

Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети цієї кваліфікаційної роботи, був використаний системний аналіз, це означає, що об'єкт дослідження розглядається як система взаємопов'язаних елементів. В процесі дослідження були використані різні методи:

- аналіз та синтез;
- індукція та дедукція;
- структурно-логічний метод;
- метод порівняння та узагальнення;
- графічний метод, - арифметичний метод;
- метод аналогії;
- метод групування даних;
- метод статистичного аналізу тощо.

Інформаційною базою є Конституція України, Бюджетний кодекс, Податковий кодекс, закони України, постанови Кабінету Міністрів, Рахункової палати, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби та інші. Також в якості інформаційної бази до написання кваліфікаційної роботи використані праці вітчизняних та зарубіжних вчених – економістів, підручники, монографії, посібники, різноманітні статистичні дані, а також матеріали періодичних видань.

ВИСНОВКИ

Для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій необхідні державні доходи, які формуються завдяки податковим та іншим надходженням, що визначені законодавством України на безповоротній основі. Під доходами Державного бюджету ми визначили сукупність грошових відносин, що є частиною внутрішньо-валового ВВП і використовується державою для здійснення своїх функцій.

Дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. За рахунок податків державний бюджет України формує більшу частину доходів держави, що дозволяє фінансувати програми соціального захисту населення, соціально-культурні заходи, науку та державні капітальні вкладення у розвиток галузей і структурну перебудову економіки.

Бюджет є ваговою складовою системи державного регулювання економіки. Завданнями бюджетної політики на середньострокову перспективу є спрямованість на покращення трендів економічного розвитку, формування достатнього обсягу фінансових ресурсів держави. Прогнозування та планування дохідної частини бюджету відіграє вагомую роль у бюджетному процесі, від якості якого залежить обсяг фінансових ресурсів, що залучаються для забезпечення виконання покладених на державу функцій та завдань.

Проаналізувавши доходи Державного бюджету за 2016-2018 роки, можемо зробити висновок, що Державний бюджет України формується в середньому на 79% за допомогою податкових надходжень. Нарощування податкової складової відбувалося, насамперед, за внутрішніми податками на товари та послуги, до складу яких входить податок на додану вартість та акцизний податок. Протягом 2016-2018 років питома вага неподаткових надходжень в середньому сягала 19%. Проте це є недостатнім, оскільки за європейськими стандартами неподаткові

надходження у структурі бюджету держави мають складати не більше, ніж 5%. Збільшення неподаткових надходжень обумовлено збільшення питомої ваги адміністративних зборів та доходів від некомерційної діяльності. Цільові фонди, за розміром частки надходжень в бюджет, посідають четверте місце. Найбільшою статтею яких є надходження до фонду забезпечення оборони і безпеки держави.

Найбільше значення при формуванні надходжень до бюджету протягом аналізованого періоду, мають: податок на додану вартість (ПДВ) з імпортних та українських товарів, робіт і послуг, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рента за користування надрами та акцизи з нафтопродуктів, алкоголю і цигарок. ПДВ з імпорту – найбільша стаття доходів у бюджеті. Також відбулось зростання доходів від вироблених в Україні і імпортованих підакцизних товарів.

Прогнозування податкових надходжень потребує аналізу результатів і перспектив соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Виваженість прогнозування та планування доходів бюджету здійснює вплив на рівень бюджетної збалансованості. Програмно-цільовий метод планування бюджету формує систему звітування та оцінювання діяльності розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів, забезпечує підвищення прозорості державного фінансового управління, що сприяє створенню умов для розробки довгострокової політики, прийняттю раціонального складу доходів та видатків бюджету на перспективу.

За результатами аналізу зарубіжного досвіду, вивчення законотворчості в розвинених країнах Заходу і перенесення цієї практики в Україні. недоцільним, а в деяких випадках, шкідливим копіювання законодавства інших розвинених країн і їх автоматичне перенесення в Україні, так як наша держава знаходиться в інших умовах, вимагає розробки власної економічної системи ринкового типу, власної законодавчої бази, специфічних для України, які базувалися на власній основі.

Отже, бюджетна стратегія на середньострокову перспективу повинна бути спрямована на забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць і країни в цілому при врахуванні критеріїв ефективності та результативності бюджетних видатків.

Це свідчить про те що, запровадження стратегічного бюджетного планування надасть можливість збільшити доходи Державного бюджету. Оцінюючи стратегічні напрямки розвитку для України доцільно враховувати, що, в першу чергу, необхідно забезпечити: підвищення добробуту та стабільність соціального захисту населення; зростання інвестицій в реальний сектор економіки; підвищення конкурентоспроможності економіки держави; модернізацію базових галузей економіки держави, орієнтація на структурно-інноваційну модель економічного розвитку. Реалізація зазначених стратегій розвитку надасть можливість збільшити дохідну частину Державного бюджету

Виходячи з цього, пропозиції щодо вдосконалення чинної системи доходів Державного бюджету України: оскільки в структурі доходів Державного бюджету України основну частку складають податкові надходження, то вдосконалення діючої системи оподаткування буде мати вагомий вплив на подальше поліпшення системи доходів державного бюджету. Необхідність вдосконалення податкової системи України очевидна. В даний час ця система вимагає перенесення центру ваги з фіскальної функції до функції регулюючої, пов'язані з процесом формування бюджету.

Це свідчить про те, що становлення самостійності української держави, перехід економіки з планових основ господарювання на ринкові, вимагають нових підходів до формування її соціально-економічної стратегії і розробки законодавчої бази, спрямованої на досягнення стратегічних завдань.

Отже, підсумовуючи вище наведені фактичні дані, робимо висновок, що для підвищення доходів Державного бюджету України необхідно, перш за все, удосконалювати одним з головних напрямків пошуку резервів забезпечення стабільного надходження платежів і приросту доходів бюджету, яка залишається реалізацією важливого принципу побудови бюджетних відносин розмежування і закріплення податків, зборів і обов'язкових платежів за окремими ланками (рівнями) бюджетної системи. Необхідність вдосконалення податкової системи України очевидна. В даний час ця система вимагає перенесення центру ваги з фіскальної функції до функції регулюючої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буряк П. Ю. Фінанси / П. Ю. Буряк, С. Д. Смоленська: «ХайТек Прес», 2010. – 392 с.
2. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія та практика: Монографія. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 580 с. : іл. – Бібліогр. : С. 514-542.
3. Василик О. Д. Державні фінанси України / О. Д. Василик. К. : НІОС, 2002. – 608 с.
4. Чугунов І. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни / І. Чугунов, А. Мярковський // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 5. – С. 5–15.
5. Бугай Т.В., Галюта А.А. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: зарубіжний досвід і можливості його використання в Україні / Т.В. Бугай, А.А. Галюта // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 3. – С. 207-210.
6. Бюджетний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 151.
7. Дьяченко Я. Я. Методологічні переваги програмно-цільового бюджетного планування / Я. Я. Дьяченко, Н. В. Корень, Л. М. Колесник // Наукові праці НДФІ. – Вип. 2. – 2007. – С. 28–38.
8. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / За ред. І.Я.Чугунова. – К.: Акад.фін.упр., 2009. – 471с.
9. Жибер Т.В. Удосконалення процесу бюджетування в Україні / Т.В. Жибер // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 76–81.
10. Юрій С.І. Концептуальні засади сутності бюджету / С.І. Юрій // Фінанси України. – 2001. – № 10. – С. 3-10.
11. Шаповал С.Л. Програмно-цільовий метод у системі бюджетного планування / С.Л. Шаповал // Розвиток фінансової системи України в умовах економічних перетворень: Всеукраїнська науково-практична конференція (Київ, 15-16 квіт. 2015 р.): відп. за вип. І.Я. Чугунов. – К. : КНТЕУ, 2015. – С. 125 –127.

12. Про затвердження Звіту Міністерства фінансів України про витрачання бюджетних коштів за 2010 рік : наказ Міністерства фінансів України від 11 лютого 2011 року № 80 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=285778&cat_id=285157.

13. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів (за бюджетними призначенням, визначеними законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період) на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 25 липня 2012 року №869. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.9694.0>.

14. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 № 621 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 18. – С. 64.

15. Про звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» : постанова Верховної Ради України від 18 травня 2012 року № 4792-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4792-17>.

16. Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 рік та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 907: постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2012 року № 1125 // Офіційний вісник України від 14.12.2012. – 2012 р. – № 93. – С. 151.

17. Статистична інформація / Державна статистична служба України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

18. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія / за ред. І.Я. Чугунова. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2009. – 848 с.

19. Чугунов І. Я. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету / І. Я. Чугунов, О. А. Самошкіна // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 37–44.
20. Чугунов І.Я. Вплив бюджету на економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць // Фінанси України. – 2002. – №12. – С.42–50.
21. Шаповал С.Л. Бюджетне планування як інструмент економічного зростання / С.Л. Шаповал // Економічний вісник університету Пер.-Хм. ДПУ ім. Г. Сковороди. – 2015. – № 26/2. – С. 406 – 410.
22. Шаповал С.Л. Формування доходів бюджету в умовах трансформації економіки / С.Л. Шаповал // Економічний вісник університету Пер.-Хм. ДПУ ім. Г. Сковороди. – 2016. – № 29/2. – С. 591 – 595.
23. Шаповал С.Л. Зарубіжний досвід бюджетного планування / С.Л. Шаповал // Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (24-25 квітня 2015 року). – Ужгород-Мукачеве: Вид-во «Карпатська вежа»,. – С. 484 – 486
24. Щербина І. Практичні аспекти програмно-цільового методу бюджетування. Зарубіжний досвід / І. Щербина, Т. Бабіч, С. Козейчук [та ін.] ; Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» : матеріали тренінгів. – К. : RTI International (USAID), 2006. – 260 с.
25. Януль І. Є. Бюджетний процес в Україні та напрями його вдосконалення / І. Є. Януль // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 25-29.
26. Януль І. Є. Застосування програмно-цільового методу формування бюджетів / І. Є. Януль // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 19–25.
27. Корнієнко Н. М. Оцінка і моніторинг ефективності бюджетних програм / Н. М. Корнієнко // Економічний часопис-XXI: науковий журнал. – 2013. – № 5-6(2). – С. 31 – 33.
28. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку: інституційний аспект / Л.В. Лисяк // Економічний вісник університету: Зб. наук. праць. – 2016. – Вип. 27/1 – С. 595–602.

29. Про бюджетну класифікацію : наказ Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-byudzhethnu-klasifikaciyu-doc43737.html>.

30. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-17 (у редакції від 05.02.2012 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

31. Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” № 2017-III від 05.10.2000 р. (редакція від 22.05.2008 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2017-14>.

32. Римарська Р. Ю. Збільшення надходжень до бюджету як чинник залучення іноземних інвестицій в Україну / Р. Ю. Римарська // Економіка України. – 2015. - № 8. – С. 31 – 43.

33. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. - К.: НІОС. - 2010. - 608 с.

34. Бюджетна система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. В.П.Хомутенко. – Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. - С. 159.

35. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua/>

36. Конституція України [Електронний ресурс]/ Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>

37. Виконання дохідної частини бюджету за січень-грудень 2018 року [Електронний ресурс]/ Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/vykonannja-dohidnoyi-chastyny-bjudzhetu-za-sichen-hruden-2018-roku.pdf>

38. Звіти про виконання Державного бюджету України 2015-2018 рр. [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт Казначейської служби України – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/>
39. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/>
40. Степанова В. О. Основні напрями формування доходів Державного бюджету України / В.О. Степанова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – № 3 (35). – С. 116–120.
41. Кублікова Т. Б. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія / Т. Б. Кублікова, Е. І. Курганська. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 323 с.
42. Кублікова Т. Б. Управління інноваціями: теорія та практика: навчальний посібник / Т. Б. Кублікова. – Одеса: Астропринт, 2014. – 236 с.
43. Тимченко О. М. Оптимізація структури доходів бюджету: застосування рейтингової оцінки / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська // 2008 Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 17– 27.
44. Юрій С.І. Бюджетна система України / С.І. Юрій, Й.М. Бескид. – К. : НІОС, 2011. – 400 с.
45. Рева Є. Р. Сучасний стан державного бюджету України [Електронний ресурс] / Є. Р. Рева // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка. – 2018. – № 6. – Режим доступу: www.economy.nauka.com.ua
46. Половцев О. Методи моделювання динаміки соціально- економічних систем / О. Половцев // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2010. – № 1. – С. 105– 111.